

SCENARIUSZ

4

Czy to prawda, czy fake news? – o dezinformacji

Barbara Michalska

I. OPIS

Informacje ogólne

Przedmioty: język polski, informatyka, wiedza o społeczeństwie, godzina wychowawcza, historia,

Adresaci: uczniowie szkoły podstawowej

Czas trwania: 45–60 minut

Krótki opis

Internet jest pełen treści – to fakt. Każdego dnia-nie to za proste. W każdej minucie coś się dzieje w sieci-jeśli chcesz wiedzieć co, zerknij proszę tutaj: <https://www.socialmediatoday.com/news/what-happens-on-the-internet-every-minute-2023-version-infographic/702631/> W tym natłoku łatwo trafi na informacje nieprawdziwe, fałszywe lub zmanipulowane. Fake newsy mogą wpływać na nasze decyzje, wywoływać panikę, a nawet szkodzić zdrowiu i bezpieczeństwu. Dezinformacja jest często narzędziem manipulacji, które ma dzielić ludzi lub promować określone interesy.

Weryfikacja treści to sposób na ochronę siebie i innych przed szkodą. Sprawdzając źródła, daty i korzystając z narzędzi fact-checkingowych, dbamy o odpowiedzialne korzystanie z mediów. Każdy z nas jest częścią obiegu informacji – dlatego krytyczne myślenie w sieci to nasza cyfrowa supermoc.

Warsztat ma na celu uświadomienie uczniom, czym jest dezinformacja, jak rozpoznawać fake newsy i dlaczego krytyczne myślenie jest ważne w świecie mediów cyfrowych.

Cel ogólny

Rozwijanie umiejętności rozpoznawania fałszywych informacji i świadomego korzystania z mediów.

Cele szczegółowe

Poznawcze – wiedza

- Uczeń wymienia co najmniej trzy cechy fake newsów.
- Uczeń opisuje własnymi słowami znaczenie pojęć: fake news, dezinformacja, manipulacja.
- Uczeń podaje dwa przykłady sytuacji, w których fałszywa informacja może zaszkodzić.

Kształcące – umiejętności

- Uczeń wskazuje trzy cechy wiarygodnego źródła informacji.
- Uczeń korzysta z co najmniej jednego narzędzia do weryfikacji informacji (np. Demagog, Google Fact Check).
- Uczeń analizuje przykładowy post i ocenia jego wiarygodność, podając minimum dwa argumenty.

Wychowawcze – postawy

- Uczeń deklaruje, że nie będzie udostępniał niesprawdzonych informacji w sieci.
- Uczeń wskazuje, dlaczego odpowiedzialne korzystanie z mediów jest ważne dla innych.
- Uczeń proponuje jeden sposób, w jaki może pomóc innym w unikaniu fake newsów.

Metody pracy

Dyskusja moderowana
Praca w grupach
Analiza przykładów
Burza mózgów

Materiały dydaktyczne

Kartki, długopisy
Slajdy z definicjami i przykładami fake newsów (opcjonalnie)
Dostęp do internetu (opcjonalnie)
Przykładowe artykuły lub posty (z gazet papierowych, wydrukowane lub na ekranie)

PRZEBIEG LEKCJI

1. Wprowadzenie (25 min)

Na samym początku powitaj Osoby uczestniczące w zajęciach. Ustaw się tak, by zostać zauważonym. Uniesioną ręką do góry – daj znać, że chcesz zacząć. Poczekaj, aż Osoby uczestniczące w spotkaniu się wyciszą. Poproś grupę, aby usiadła w kręgu.

Możesz powitać Osoby słowami: „Dzień dobry, cieszę się, że jesteśmy razem. Dziś porozmawiamy o tym, jak odróżnić prawdę od fałszu w internecie. Na początku ustalmy kilka zasad bezpiecznej rozmowy. Może macie kilka zasad, które sprawią, że to spotkanie będzie bezpieczne.” Poczekaj, aż klasa wymieni kilka zasad, jeśli będzie to stanowiło dla nich trudność, zaproponuj kilka i zapytaj, czy grupa je akceptuje. Każdą z zasad omówcie – ustalcie, co ona znaczy dla każdego i każdej z nich:

Zasady spotkania klasowego

- Szacunek dla wypowiedzi innych – Słuchamy siebie nawzajem. Jeśli chcesz zabrać głos, podnieś rękę,
- Używaj komunikatu “ja” – gdy chcesz odnieść się do czyjejś wypowiedzi, użyj słów: “Odnosząc się do wypowiedzi....., uważam, że ...moim zdaniem, ... z mojego doświadczenia.
- Bezpieczeństwo emocjonalne – Nie musisz mówić o sobie – możesz mówić ogólnie lub o sytuacjach, które znasz.
- Poufność – To, co zostaje powiedziane w grupie, nie wychodzi poza nią (chyba że ktoś jest w niebezpieczeństwie – wtedy reagujemy odpowiedzialnie).
- Dobrowolność – Możesz uczestniczyć w ćwiczeniach na tyle, na ile czujesz się komfortowo.
- Uwaga na język – Unikamy słów krzywdzących, wyśmiewających, stereotypowych.
- Prawo do milczenia i zmiany zdania – Możesz nie odpowiadać, możesz zmienić zdanie w trakcie rozmowy.
- Wspólna odpowiedzialność za atmosferę – Każdy z nas ma wpływ na to, jak się tu czujemy.
- Staraj się słuchać tak, aby zrozumieć.

Wszystkie zasady, zapiszcie w widocznym miejscu.

2. Czym dla Was jest fake news? (20 min)

Skieruj do Osób uczestniczących pytanie: „Czym dla Was jest fake news”. Odpowiedzi zapisuj na tablicy lub flipcharcie. W dalszej kolejności możesz zadać dodatkowe pytania: „Jak rozumiecie pojęcie fake news? Jakie macie skojarzenia?” Po kilku odpowiedziach, możesz powiedzieć: „Świetnie, teraz pokażę krótką definicję i przykłady.” Jeśli korzystasz z prezentacji, możesz wyświetlić slajd lub wejdź na jedną z proponowanych stron <https://konkret24.tvn24.pl/> <https://fakenews.pl> https://demagog.org.pl/fake_news/ aby pokazać, jak wygląda fake news. Bardzo krótko, naprowadź grupę uczestniczącą w zajęciach na rozumienie określenia Fake news: “Fake news to fałszywa informacja rozpowszechniana w mediach. Może wyglądać wiarygodnie, ale jest nieprawdziwa.”

3. Analiza przykładów (20 min)

W dalszej kolejności podziel grupę na 3–4 osobowe zespoły. Wejdź na dowolną stronę internetową opisującą jakieś zjawisko społeczne – wyświetl artykuł na tablicy i poproś, aby grupy zweryfikowały teść pod kątem jej wiarygodności. Poinformuj grupy, aby zapisywały kroki, jakie podejmują, w celu oceny wiarygodności artykułu. Możesz się posłużyć artykułami, znajdującymi się na stronach:

<https://konkret24.tvn24.pl/> <https://fakenews.pl/> https://demagog.org.pl/fake_news/

Po około 10 minutach pracy, poproś grupy o prezentację wyników: „Jak oceniliście tę informację? Zapisz na tablicy sposoby weryfikacji, które podały grupy.

Alternatywą, może być zaproponowanie wspólnego rozegrania gry:

<https://edukaton.github.io/deduction/#/>

lub

„Fajnie, że wiesz”, to gra, która zwraca uwagę na problem fake newsów i uczy, jak odróżnić prawdziwe informacje od fałszywych w internecie. <https://fajniezewiesz.pl/>

4. Narzędzia weryfikacji (20 min)

Po zapisaniu pomysłu, wskaż sposoby weryfikacji treści, które się jeszcze nie pojawiły. Skorzystaj z przygotowanej listy.

- Google Fact Check Tools – sprawdzanie, czy informacja była analizowana przez fact-checkerów.
- InVID Verification Tool – weryfikacja filmów i obrazów.
- Wyszukiwanie obrazem w Google – sprawdzanie źródła zdjęcia.
- Amnesty YouTube Data Viewer – analiza filmów na YouTube.
- Google Dorks – zaawansowane wyszukiwanie
- Portale fact-checkingowe: Demagog, FakeHunter, StopFake”.
- <https://web.archive.org>

Po krótkim omówieniu zaprezentowanych powyżej narzędzi, zachęć osoby uczestniczące w spotkaniu, aby w grupach podjęły próbę, zweryfikowania informacji, na której pracowały z użyciem, jednego z narzędzi.

5. Dlaczego dajemy się zmylić? (25 min)

Na koniec poproś, aby grupa podzieliła się na dwuosobowe pary. Następnie poproś, aby przez około 5 minut rozmawiali ze sobą i podjęli próbę ustalenia: "Dlaczego tak łatwo wprowadzić nas w błąd?" Po krótkiej rozmowie poproś aby osoby wróciły do wspólnego kręgu i podzieliły się swoimi ustaleniami. Zapisuj je na tablicy.

Następnie przedstaw grupie kilka informacji: "Osoby, które przygotowują materiały będące dezinformacyjnymi treściami, wykorzystują biologiczne uwarunkowania ludzkiego umysłu, błędy poznawcze, mechanizmy wywierania wpływu i inne zjawiska opisane w psychologii, by osiągnąć konkretny cel. Warto zapoznać się z psychologicznymi aspektami wpływu fałszywych wiadomości na człowieka, by zmniejszać ryzyko wpadnięcia w pułapkę. Zaprezentuj grupie kilka slajdów - wprowadzających temat zjawisk opisanych w psychologii. Prezentacja znajduje się jako załącznik do scenariusza.

Według C. Stephan naturalna tendencja do ulegania wpływowi społecznemu wynika z potrzeby przynależności i akceptacji, a samo pragnienie akceptacji ze strony grupy rówieśniczej, rodziny czy współpracowników jest czynnikiem motywującym do zmiany zachowania.

W kontekście psychoedukacji Friedemann Schulz von Thun zaproponował koncepcję znaną jako „Uszy von Thuna

Kolejnym czynnikiem powodującym, że ulegamy fałszywym wiadomościom, jest rozumowanie motywowane (ang. motivated reasoning). Jest to koncepcja teoretyczna, która zajmuje szczególne miejsce w psychologii i naukach politycznych. Koncepcja rozwijana od połowy XX wieku przez L. Festingera, F. Heidera i M. Erdelyi opisuje wpływ motywacji na procesy poznawcze odpowiedzialne m.in. za ocenę informacji, kształtowanie postaw i podejmowanie decyzji[28],[29],[30]. Rozumowanie motywowane prowadzi do akceptowania i poszukiwania informacji, które potwierdzają wcześniejsze przekonania, przy jednoczesnym ignorowaniu alternatywnych wyjaśnień[31]

6. Podsumowanie i refleksja (25 min)

Po opisanu kilku zjawisk opisanych w psychologii, poproś grupę, aby wróciła do wspólnego kręgu. Na koniec poproś, aby każda osoba, wybrał Sobie jedno pytanie, na które jest gotowa odpowiedzieć.

Proponuję pytania na zakończenie spotkania:

- „Jaka nowa myśl lub informacja została dziś z Tobą?”
- „Co było dla Ciebie najbardziej zaskakujące lub nowe?”
- „Jaką jedną rzecz zapamiętasz z dzisiejszego spotkania?”
- „Co chciałbyś wypróbować w praktyce po tym spotkaniu?”
- „Który element dzisiejszej rozmowy był dla Ciebie najciekawszy?”
- „Jaką wskazówkę lub pomysł zabierasz ze sobą?”
- „Co dziś zmieniło Twój sposób myślenia?”
- „Jaką jedną rzecz chciałbyś opowiedzieć komuś innemu po tym spotkaniu?”
- „Co było dla Ciebie najbardziej wartościowe?”
- „Jak możesz wykorzystać to, czego się dziś dowiedziałeś?”

Po odsłuchaniu grupy podziękuj grupie za udział w spotkaniu: „Dziękuję za udział. Pamiętajcie – krytyczne myślenie to supermoc w internecie”.

Bibliografia i źródła

<https://demagog.org.pl>

<https://sprawdzam.afp.com>

Artykuł: Michał Brzegowy – „Model poznawczy ABC”

<https://pressto.amu.edu.pl/index.php/ssp/article/view/42976>

<https://web.swps.pl/strefa-psyche/blog/relacje/19059-jakie-mozg-plata-nam-figle-o-bledach-poznawczych>

Kahneman, D. (2012). Pułapki myślenia: o myśleniu szybkim i wolnym. Poznań: Media Rodzina.

T. Tyska: Psychologiczne pułapki oceniania i podejmowania decyzji. Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, 1999, s. 35. ISBN 8385416951. OCLC 749621473.

Lista dodatkowych plików (opcjonalnie)

Prezentacja z definicjami i przykładami fake newsów

Karta pracy dla grup

Słowniczek pojęć

Fake news – fałszywa informacja rozpowszechniana w mediach.

Dezinformacja – celowe wprowadzanie w błąd.

Fact-checking – weryfikacja faktów.

Polecajka dla nauczycieli i uczniów

Zapoznaj się z InVID Verification Tool – Bezpłatnym rozszerzeniem przeglądarki internetowej Chrome, które pozwala na szybką weryfikację filmów, obrazów i treści w Internecie.

Wyszukiwanie obrazem w wyszukiwarce google – Narzędzia do weryfikacji zdjęć jest dostępne w przeglądarce google w postaci małej ikonki aparatu fotograficznego.

<https://demagog.org.pl/podcast>

<https://toolbox.google.com/factcheck>

<https://sprawdzam.afp.com/>

<https://platforma.demagog.org.pl/kursy/sposoby-weryfikacji-informacji/>

https://demagog.org.pl/analizy_i_raporty/spoleczny-fact-checking-nowe-narzedzie-w-walce-z-dezinformacja/

<https://cyberpolicy.nask.pl/czym-jest-fact-checking-zarys-inicjatyw-na-swiecie-i-w-polsce/>

<https://covidhub.edu.pl/materialy-edukacyjne/>

<https://cyfrowa-wyprawka.org/>

<https://platforma.demagog.org.pl/wp-content/uploads/2024/09/od-emocji-do-odpornosci-na-dezinformacje-scenariusze-zajec-dla-dzieci-i-mlodziezy-2.pdf>

<https://wyobrazniej.pl/rysujemyidee-notatki-wizualne/>

<https://edukaton.github.io/deduction/#/>

<https://webowadbp.wixsite.com/bezpiecznie-w-sieci/fake-news>

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/c/ce/Cognitive_Bias_Codex_With_Definitions%2C_an_Extension_of_the_work_of_John_Manoogian_by_Brian_Morrisette.jpg

Ministerstwo
Edukacji Narodowej

Projekt "Young Democracy - Siła Mojego Głosu"
finansowany jest ze środków
Ministra Edukacji Narodowej w ramach programu Młodzi Obywatele.

Minister
Edukacji